

УДК 623.683+355.316

В.І. Жуков¹, В.П. Коцюба², О.С. Тітов²¹Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, Харків²Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків

ВИЗНАЧЕННЯ ШЛЯХІВ ПРОТИДІЇ ДИВЕРСІЯМ ФОРМУВАНЬ СИЛ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ

В статті приведений аналіз форм та способів застосування диверсійно-розвідувальних груп сил спеціальних операцій. Запропоновані шляхи протидії диверсіям на об'єктах Повітряних Сил Збройних Сил України з урахуванням досвіду застосування підрозділів сил спеціальних операцій в локальних конфліктах сучасності.

Ключові слова: сили спеціальних операцій, розвідувально-диверсійні дії, військові об'єкти, диверсії.

Вступ

Необхідність удосконалення теорії спеціальних операцій як складової частини теорії військового мистецтва викликана істотними змінами в характері та змісті війн і локальних конфліктів останніх десятиліть. Це досвід застосування підрозділів сил спеціальних операцій (ССО) в бойових діях коаліційних сил в Іраку, Афганістані, військовому протистоянні в Чечні, Російсько-Грузинському конфлікті 2008 року, в антитерористичній діяльності та ін. [1 – 4].

Свою воєнну безпеку Україна розглядає як стан воєнної захищеності національних інтересів, стратегічних державних та військових об'єктів, ліній зв'язку, комунікацій в умовах потенційної та реальної воєнної загрози [5].

Для вирішення завдань диверсійно-розвідувальної діяльності у багатьох державах світу до складу Збройних Сил входять частини та підрозділи спеціального призначення (СПП), а також створені сили спеціальних операцій які ведуть посилену підготовку до активних дій.

Сили спеціального призначення розглядаються військово-політичним керівництвом держав як важливий інструмент зовнішньої політики, та такий же необхідний засіб збройної боротьби, як авіація, ракетні війська, Військово-морські Сили та ін. Війська спеціального призначення поєднують в своїй діяльності як диверсійно-розвідувальні (спеціальні операції, партизанські війни), так і інформаційно-психологічні акції [1].

Так, наприклад, головні завдання, що ставляться перед військами СПП США, визначені в настанові «Спеціальні операції».

В ній зазначається, що основу бойових дій військ спеціального призначення складають акти диверсій, саботажу і терору в тилу противника, в першу чергу, знищення об'єктів військово-стратегічного значення, а також засобів транспорту і зв'язку, отруєння колодязів, застосування бактеріологічних засобів ураження; створення «партизансь-

ких загонів» із тих шарів і груп населення, що в тій чи іншій мірі незадоволені існуючим режимом; проведення підривної пропаганди і розповсюдження «хибних» слухів.

В даній роботі проводиться аналіз досвіду використання, склад сил, форми застосування сил спеціальних операцій і його основі обґрунтовуються напрямки організаційної роботи та шляхи реалізації заходів захисту об'єктів Повітряних Сил (ПС) ЗС України.

Основна частина

У загрозовий період пункти державного і військового управління (командні пункти, вузли зв'язку), аеродроми (авіабази), підрозділи з'єднань (частин) (ПС) ЗС України, безумовно, можуть стати об'єктами розвідки (уточнення координат, місцезнаходження), а також об'єктами проведення підготовчих заходів, направлених на вирішення таких завдань, як наведення на них засобів високоточної зброї (ВТЗ), проведення диверсій, захоплення об'єктів з початком бойових дій [1, 3].

Розрахунки показують, що при рівності бойових потенціалів сторін достатньо вивести в тил ворога 5 – 7 % сил для дій спеціальними методами, щоб лишити противника поняття про розподіл меж між фронтом та тилом і заставить іншу сторону залучати для боротьби з ними половину своїх сил та засобів [2].

Враховуючи, що найбільшу небезпеку до початку бойових дій для об'єктів ПС ЗС України, що розташовані в стратегічній глибині території держави, представляють підрозділи військ СПП іноземних держав, необхідно знати їх склад, озброєння, організацію бойової підготовки і тактику дій.

Планування, підготовка та способи застосування підрозділів сил спеціальних операцій

Проведення в загрозовий період підготовчих заходів, які забезпечать успіх у початковій фазі бойових дій, можливо тільки спеціально підготовле-

ним диверсійно-розвідувальним групам (ДРГ) ССО. Завдання, щодо знищення (виведення з ладу) особливо важливих елементів аеродромів, зенітних ракетних та радіотехнічних комплексів, системи зв'язку, складів паливно-мастильних матеріалів можуть бути вирішені силами ДРГ, або створеною ними агентурною мережею [1].

Однак, значні труднощі, пов'язані з вирішенням цих завдань саме агентурною мережею, з гарантіями виконання завдань у визначені терміни, не дозволяють визнати за цими силами пріоритет. Крім того, завжди існує досить висока імовірність розкриття агентурної мережі і перевербування її агентами спецслужб.

Тому розглянемо методичні підходи щодо визначення можливої тактики дій ДРГ ССО зі зриву функціонування частин та підрозділів ПС Збройних Сил України.

Аналіз застосування ССО в локальних війнах та конфліктах останніх років [3, 4] свідчить, що основні зусилля будуть направлені на забезпечення прориву системи ППО шляхом застосування ВТЗ по пунктах управління (ПУ) на аеродромах, пускових установках зенітно-ракетних комплексів та радіолокаційних станціях противника. Особливо відчуватиметься цей пріоритет з використанням ракетних комплексів ВТЗ морського базування стосовно до об'єктів, розташованих в оперативній і стратегічній глибині оборони.

У початковий і наступний періоди бойових дій стосовно елементів авіабаз і зенітних ракетних та радіотехнічних комплексів ДРГ будуть вирішуватися наступні завдання: знищення; порушення функціонування; захоплення.

До вирішення завдань з знищення та порушення функціонування об'єктів ПС зенітних ракетних та радіотехнічних комплексів і систем зв'язку можуть бути залучені рейдові тактичні групи (як правило, батальйонні), повітрянодесантні чи повітряноштурмові (аеромобільні) частини і підрозділи, а також підрозділи ССО.

Таким чином, з аналізу виконання бойових завдань, можна сформулювати основні принципи застосування сил СпП у спеціальних операціях:

- раптовість;
- наполегливість;
- ініціатива;
- швидкість;
- рішучість досягнення мети;
- узгодженість зусиль по напрямкам і глибині;
- уміле використання вогневих і маневрових можливостей, особливостей місцевості, часу доби і погодних умов.

Ознаки підготовки та проведення спеціальних операцій (СО) можуть бути різними. Вони залежать від мети операції, загальної і часткової обстановки

навколо об'єкту ПС в кожному конкретному випадку. Факторів, що впливають на вибір способів проведення СО може бути багато, але в діях ДРГ є закономірності.

В цілому способи дій диверсійно-розвідувальних груп будуть включати:

- проникнення або перекидання ДРГ в тил противника; проведення розвідки (дорозвідки) і підготовчих заходів;

- безпосередній вплив (виконання диверсійних завдань) на об'єктах,

- відхід від об'єктів та схованість в заздалегідь підготовлених місцях.

Проникненню основних сил і засобів ДРГ, як правило, передують робота працівників дипломатичних представництв, агентури, окремих груп з метою проведення рекогносцировки місцевості, розвідки (уточнення координат) об'єктів, а також підготовку району спеціальної операції:

- закладки потайних сховищ зі зброєю та засобами зв'язку;

- встановлення візуально прихованих ретрансляторів зв'язку і радіомаяків тощо.

Обладнання району спеціальної операції здійснюється шляхом створення операційних баз і опорних пунктів.

Перекидання ДРГ в тил противника може здійснюватися наступними способами:

- прихованим проникненням суходолом чи морем крізь державний кордон в мирний час, через лінію фронту в глибину території противника у воєнний час, з наступним пересуванням на різноманітних транспортних засобах під видом військовослужбовців, біженців чи цивільних осіб в райони очікування або бойового застосування;

- відкритим в'їздом на територію країни в мирний час під видом туристів чи членів різноманітних делегацій із наступним «розчиненням» серед місцевого населення і переміщенням в райони очікування чи бойового застосування;

- відкритим переміщенням в райони бойового застосування законспірованих («законсервованих») груп, створених або підготовлених в мирний час, що проживають на території країни;

- десантуванням (повітряним чи морським).

Можливі наступні способи десантування: викидання в одному районі всіх ДРГ, призначених для дій в операційному районі угруповання військ; викидання окремих ДРГ в позиційному районі з'єднання (частини) чи окремо кожної ДРГ безпосередньо в районі об'єкту проведення диверсії.

Розвідка і підготовчі заходи проводяться звичайно наступним чином: проникнувши на територію країни, ДРГ зосереджуються в районі поблизу операційних баз, де здійснюється збір і уточнення розвідувальних даних і завершується безпосередня під-

готовка до операції, визначаються способи виконання диверсій на конкретних об'єктах [6].

Розвідувальні завдання виконуються наступними чином:

детально вивчається місцевість, де будуть діяти СПП, знаходяться (обладнуються) основні та запасні площадки для прийому вантажів та додаткових сил, місця для організації скритих сховищ боєприпасів, харчів, знаряддя, вивчаються об'єкти для проведення диверсій, підходи до них систему охорони, уточнюються всі можливі маршрути висунання до об'єктів відходу від них, а також місця зміни своєї дислокації.

Методи виконання цих завдань:

- спостереженням;
- підслухуванням;
- фотографуванням;
- пошуками;
- нальотами;
- засідками;
- перехопленням роботи і пеленгуванням радіоелектронних засобів;
- спостереженням із використанням розвідувально-сигналізаційної апаратури;
- опитуванням агентури, місцевих жителів, допитом полонених;
- вивченням захоплених у противника документів, зразків озброєння і бойової техніки;
- проникненням в розміщення частин і на об'єкти під видом військовослужбовців з достовірними документами та іншими способами.

Вирішення розвідувальних завдань і виконання підготовчих заходів здійснюється за 3-5 діб до початку дій основних сил диверсійних формувань. Завдання з підготовки до безпосереднього впливу на об'єкти планується виконувати в першу і другу добу після висадки основних диверсійно-розвідувальних формувань. З урахуванням прагнення до реалізації принципу раптовості велика ймовірність застосування ДРГ без проведення (або з обмеженнями) підготовчих заходів.

Виходячи зі штатної чисельності ДРГ і принципів їх застосування, для здійснення нальоту, із складу диверсійно-розвідувальних підрозділів формуються, як правило, три групи:

- штурмова,
- вогневої підтримки,
- бойового забезпечення (ізоляція від підходу підкріплення силам які виконують завдання з охорони об'єктів, складів та ін.).

Додатково може виділятися група розгородження в кількості 3-5 чоловік.

Завданнями груп є: штурмової групи – проникнення на об'єкт і його знищення з використанням вибухівки, підпалу, гранатометів і стрілецької зброї; групи вогневої підтримки – знищення у дальньому

вогневому бою вогневих засобів і особового складу, що охороняє об'єкт, встановлення мінно-вибухових загороджень на шляхах відходу ДРГ; групи бойового забезпечення – облаштування засідок на імовірних шляхах висунання (прибуття) сил підсилення охорони об'єкту з метою їх знищення чи зв'язування вогнем на час проведення нальоту і відходу інших груп; групи розгородження – розробка проходів в системі охоронних загороджень і знешкодження чатових.

Основні заходи щодо захисту об'єктів Повітряних Сил ЗС України від дій формувань сил спеціальних операцій

Основними заходами щодо запобігання диверсіям на об'єктах ПС ЗС України є:

- постійний моніторинг ситуації, що складається в світі та аналіз розвідувальних даних,
- контроль підступів до об'єкту [7];
- усунення демаскуючих ознак;
- ретельний контроль транспортних засобів і вантажів, що прибувають на об'єкт;
- організація суворого перепускного режиму;
- надійна робота технічних засобів попереджувальної сигналізації та інженерних загороджень;
- висока пильність особового складу;
- виявлення та організація пошуку і знищення встановлених передавачів радіоперешкод, радіомаяків, засобів відеоспостереження;
- імітація діяльності хибних об'єктів (позицій) та радіоелектронного випромінювання радіоелектронних засобів;
- періодична зміна місцеположення для превентивного виведення рухомих засобів з-під удару.

Досвід боротьби з диверсійними або партизанськими формуваннями показує, що для успішної боротьби з ними безпосередньо в районі бойових дій необхідно утворювати угруповання сил та засобів з бойовим потенціалом, що в 8 – 10 разів перевищує бойовий потенціал диверсійного формування. Диверсійній тактиці ССО необхідно протиставляти таку ж диверсійну тактику спеціальних підрозділів ЗС, які оснащені зброєю, сучасним технічним та радіоелектронним обладнанням яке не поступається обладнанню формувань СПО.

Необхідно не чекати нападу на об'єкти, що охороняються, та відбивати штурм ДРГ силами в десятки разів більшими, а відслідковувати дії сил спеціальних операцій в місцях десантування, збору та на маршрутах руху, здійснювати знищення цих формувань силами військових протидесантних резервів та вогнем армійської авіації або артилерії сумісно з спеціальними підрозділами ЗС України.

Світовий досвід боротьби з диверсійними та терористичними формуваннями свідчить про потребу створення сил:

розвідки диверсійно-розвідувальних груп (терористів);

суцільного кільця внутрішнього оточення для блокування виявлених груп;

суцільного кільця зовнішнього оточення для попередження деблокування оточених груп зовнішніми силами;

засобів протиповітряної оборони для запобігання пошуку та рятування підрозділом армійської авіації диверсійного (терористичного) формування; резервів на кожному з ймовірних напрямків прориву ДРГ або їх відходу для створення переваги у силах та засобах.

Висновки

Кожний новий військовий конфлікт примушує вносити корективи в принципи та форми застосування підрозділів та частин ЗС і вносить багато нового в тактику ведення бойових дій.

В військових конфліктах сучасності значно підвищується роль повітряних десантів та використання підрозділів сил спеціальних операцій. Це примушує протидіючі сторони приділяти більшу увагу охороні важливих об'єктів в своєму тилу та боротьбі з диверсійними формуваннями сил спеціальних операцій.

Залучення, окрім військових формувань ЗС України, формувань інших силових структур з метою виявлення та знищення диверсійно-розвідувальних груп надасть змогу залучати до утримання в тилу (на військових об'єктах) меншої кількості військовослужбовців, більше сил тримати на напрямку зосередження основних зусиль, покращити безпеку функціонування об'єктів ПС ЗС України.

Для забезпечення безпеки об'єктів ПС ЗС України необхідно ще у мирний час:

проводити роботу з оперативного обладнання території держави,

обладнувати військові об'єкти сучасними технічними засобами охорони,

створити та тримати у режимі цілодобового чергування спільні територіальні інформаційно-координаційні центри з антитерористичної діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом, які в загрозливий період або з початком військового конфлікту продовжуватимуть свою роботу в боротьбі з ДРГ [8].

Список літератури

1. Владимиров В. Силы специальных операций США в ходе контртеррористической операции «Несгибаемая свобода» в Афганистане / В. Владимиров, И. Попов // Зарубежное военное обозрение. – 2003. – № 2. – С. 19-26.
2. Казачков Г. Тактика спецназа / Г. Казачков. – Изд. Феникс. Ростов-на-Дону, 2006. – 273 с.
3. Дмитриев В. Силы специального назначения Сухопутных войск Италии / В. Дмитриев // Зарубежное военное обозрение. – 2007. – № 10. – С. 24-30.
4. Шмелев Ю. Силы специального назначения Ирландии / Ю. Шмелев // Зарубежное военное обозрение. – 2009. – № 3. – С. 29-33.
5. Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року: Біла книга України. – К.: "Авантприм", 2004. – 192 с.
6. Протидиверсійна боротьба. Безпосереднє прикриття та наземна оборона: навч. посібн. – Х.: ХВУ, 2003. – 220 с.
7. Таран І.А. Імітаційна статистична модель процесу охорони периметра об'єкта / І.А. Таран, В.В. Пугач, В.П. Коцюба // Системи озброєння та військова техніка: наук. ж. – Х.: ХУПС. – 2010. – № 2(22). – С. 204-207.
8. Жуков В.І. Розробка нормативно-правових та організаційних основ протидії тероризму / В.І. Жуков // Мат-ли наук.-пр. семін. – Х.: ІПЮК СБУ НЮАУ, 2007. – 98 с.

Надійшла до редколегії 18.11.2010

Рецензент: канд. військ. наук, ст. наук. співробітник С.В. Лазебник, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

ПОИСК ПУТЕЙ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ДИВЕРСИЯМ ФОРМИРОВАНИЙ СИЛ СПЕЦИАЛЬНЫХ ОПЕРАЦИЙ

В.И. Жуков, В.П. Коцюба, А.С. Титов

В статье приведен анализ форм и способов применения диверсионно-разведывательных групп сил специальных операций. Предложены пути противодействия диверсиям на объектах Воздушных Сил ВС Украины с учетом опыта использования подразделений сил специальных операций в локальных конфликтах современности.

Ключевые слова: силы специальных операций, разведывательно-диверсионные действия, военные объекты, диверсии.

DETERMINATION OF WAYS IN COUNTERACTION OF DIVERSIONS OF FORMINGS OF THE SPECIAL FORCES

V.I. Zhukov, V.P. Kotsyba, A.S. Titov

The analysis of forms and methods of special operations forces applying is offered in this article. It is offered ways of Ukraine Air Forces objects protection against diversions with experience of special operations forces using in modern local wars.

Keywords: special operation forces, reconnaissance diversionary operation, military object, diversions.